Eduskunta
Puolustusvaliokunta

Viite: O 82/2016 vp

HARJOITUSKONEHANKINTA; HUOLTO- JA YLLÄPITOJÄRJESTELYT

Vinkan korvaavien lentokoneiden hankinnan tausta

Puolustusvoimien alkeis- ja peruslentokoulutukseen käyttämä Valmet Vinka -kalusto poistetaan elinjaksosuunnitelman mukaisesti vuonna 2018. Syynä käytön lopettamiseen on rakenteen väsymisen aiheuttama turvallisen eliniän päättyminen. Vinka on ollut Ilmavoimien käytössä vuodesta 1980. Koneille on tehty rakenteen elinikää jatkanut korjausohjelma 1990-luvun lopussa.

Ilmavoimien materiaalilaitos käynnisti Vinkan korvaavien lentokoneiden hankinnan vuonna 2014. Tarkoituksena oli hankkia 20 - 25 tehdasuutta taito- ja mittarilentokelpoista alkeis- ja peruslentokoulutuskonetta. Suunniteltu hankinta sisälsi lisäksi lisähankintavarauksen 3-10 koneen hankintaa varten.

Puolustusvoimauudistuksen organisaatiomuutosten seurauksena hankinta siirtyi 1.1.2015 perustetun Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen hoidettavaksi. Hankinta jouduttiin kuitenkin keskeyttämään 5.11.2015. Hankintamenettelyn neuvotteluihin osallistui kaksi tarjoajaa, joista kumpikin tarjosi yhtä tuotetta alustavissa tarjouksissaan. Tehtailla tapahtuvien evaluointien aikana havaittiin, että toisen tarjoajan tuotteen (Zlin Z242L) ohjaamomitoitus olisi karsinut keskimäärin 63 % vuosien 2013-2015 ohjaajakoulutukseen hyväksytyistä hakijoista. Karsiutuva osuus on niin merkittävä, että tuotetta oli pidettävä käyttötarkoitukseensa sopimattomana. Toisen tarjoajan tuote (Grob G 120TP) täytti ja jopa ylitti kaikki tekniset ja suorituskykyvaatimukset. Kone oli kuitenkin hinnaltaan niin korkea, ettei hankinnan budjetti olisi riittänyt tuotteen hankkimiseen. Hankintaan oli varattu rahoitusta 39 milj. euroa, ja Grobin tarjouksen hinta oli 69,3 milj. euroa (25 lentokonetta, ei koulutuslaitteita).

Logistiikkalaitos käynnisti hankinnan uudelleen 9.3.2016 tarjouspyynnöllä, jossa mahdollistettiin myös käytetyn kaluston hankinta.

Määräaikaan (20.5.2016) mennessä saatiin viisi (5) tarjousta seuraavilta toimittajilta: Elbit Systems LTD, Zlin Aircraft A.S, Blackshape S.P.A, Babcock International PLC ja AKM Group - CZ, A.S. AKM Group - CZ, A.S suljettiin pois tarjouskilpailusta, sillä sen tarjous ei täyttänyt tarjouspyynnön toimitustavalle asetettuja vaatimuksia Yksikään muista tarjouksista ei vastannut tarjouspyyntöä, joten hankinnassa siirryttiin neuvottelumenettelyyn tarjousten saamiseksi tarjouspyynnön mukaiseksi. Logistiikkalaitos sai määräaikaan (23.6.2016) mennessä neljä (4) päivitettyä tarjousta, joista vain Babcock International PLC:n tarjous oli neuvottelumenettelyn jälkeen tarjouspyynnön mukainen.

Logistiikkalaitoksen selvitysten mukaan markkinoita ei tällä hetkellä löydy tarjoajia, jotka pystyisivät tarjoamaan riittävän suuren määrän samanlaisia, puolustusvoimien vaatimukset täyttäviä käytettyjä lentokoneita.

Yleistä hankittavaksi esitetystä Grob G 115E -kalustosta

Grob G 115E on Iso-Britannian sotilaslentokoulutuksen käyttöön suunniteltu alkeis- ja peruslentokoulutuskone. Kone on lujitemuovirakenteinen, kaksipaikkainen ja rinnakkainistuttava. Koneessa on saman tyypin mäntämoottori kuin Vinkassa, mutta moottorin teho on Vinkaa pienempi. G 115E on kuitenkin Vinkaan verrattuna aerodynaamisesti tehokkaampi, ja konetyyppien suorituskyky on lähes sama. Koneella voidaan lentää Vinkalla nyt käytössä olevat lentokoulutusohjelmat lähes sellaisenaan.

Hankittaviin koneisiin tullaan Suomessa tekemään ohjaamomodifikaatio, jossa koneiden nykyinen mittaristo ja radiot vaihdetaan. Muutos mahdollistaa nykyisten GPS-pohjaisten suunnistusmenetelmien koulutuksen.

Hankittavat koneyksilöt on valmistettu vuosina 2001 - 2010. Eniten lentäneessä koneessa on jäljellä kaksi kolmasosaa koneelle sallitusta lentotuntimäärästä. Ilmavoimien tämänhetkisellä käytöllä koneilla voidaan Suomessa lentää 20 - 30 vuotta. Tämä mahdollistaa alkeiskoulukoneen korvaamisen Hawk-kaluston korvaamisen jälkeen. Näin lentokoulutusjärjestelmän korvaaminen voidaan suunnitella ja toteuttaa kokonaisuutena sitten, kun Hornetin seuraajan asettamat koulutusvaatimukset ovat tiedossa.

Grob G 115E -kaluston suunniteltu ylläpidon järjestely

Grob G 115E on rakenteeltaan ja järjestelmiltään yksinkertainen, kevyiden yleisilmailukoneiden kaltainen lentokone. Ylläpidon kannalta monimutkaisin yksittäinen järjestelmä on koneen moottori. Se on samaa tyyppiä, mutta eri versio kuin Vinkan voimalaite. Moottorin tuotetuki saadaan suoraan moottorivalmistajalta ja sen valtuuttamilta korjaamoilta.

G 115E on Vinkasta poiketen lujitemuovirakenteinen. Suomessa on laa-

jaa ja syvällistä osaamista lentokoneiden lujitemuovirakenteiden suunnittelusta, rakentamisesta ja korjaamisesta. Esim. Hornet-koneiden ulkopinnasta noin 40 % on lujitemuoveja ja NH90-helikopteri on kokonaan lujitemuovirakenteinen.

Koneiden ylläpito perustuu lentokonevalmistajan huoltojärjestelmään. Valmistajalta tarvitaan koneen ohjaajan ohjeet, huolto-ohjeet, turvallisuustiedotteet sekä konetyyppikohtaiset varaosat.

G 115E -kaluston ylläpito on tarkoitus järjestää kuten Vinkan nyt, eli kalusto annetaan Patria Aviation Oy:n ylläpitovastuulle. Asiaa koskevat neuvottelut ovat käynnissä. Koneet on tarkoitus rekisteröidä suomalaiseen sotilasilma-alusrekisteriin.

Vaikka koneita tullaan lähtökohtaisesti ylläpitämään lentokonevalmistajan ohjeistuksen mukaisesti, mahdollistaa sotilasrekisteröinti myös Suomessa suunnitellut muutokset koneeseen ja sen huoltojärjestelmään. Muutosten on oltava sotilasilmailun viranomaisyksikön hyväksymiä.

Siviili-ilmailutuotteisiin liittyen Patria Aviation on myös Euroopan ilmailuturvallisuusviraston (EASA, European Aviation Safety Authority) hyväksymä suunnitteluorganisaatio (Design Organisation Approval) ja tuotevalmistusorganisaatio (Product Organisation Approval).

Osana hankintakokonaisuutta Puolustusvoimien logistiikkalaitos pyrkii hankkimaan koneen suunnittelutietoja. Tietoja voitaisiin hyödyntää mm. nyt hankittavaksi esitettyjen koneiden ohjaamomodifikaation suunnittelussa. Konevalmistajan ei kuitenkaan ole pakko luovuttaa tai myydä suunnittelutietoja konetyypin käyttäjille. Patria Aviation pystyy tekemään koneisiin muutoksia, mm. suunnittelemaan ja toteuttamaan kaluston käyttöönoton edellyttämän ohjaamomodifikaation sekä valmistamaan mahdollisesti tarvittavia rakennevaraosia myös ilman Grob Aircraftin tukea. Muutosten tekeminen ilman koneen suunnittelutietoja olisi kalliimpaa ja hitaampaa kuin tapauksessa, jossa suunnittelutiedot olisivat käytettävissä. Koneiden ohjaamomodifikaation toteutus ja käyttöönotto onnistuu kuitenkin hankintaan suunnitellulla rahoituksella myös ilman tyyppihyväksynnän haltijan tukea.

Lentokonevalmistajan velvollisuudet

Grob G 115E on siviilityyppihyväksytty lentokone. Tyyppihyväksynnän myöntäjä on Euroopan ilmailuturvallisuusvirasto EASA. Tyyppihyväksyntäprosessissa varmistetaan, että konetyyppi on ohjekirjoissa olevien rajoitusten puitteissa turvallinen käyttää ilmailuun. Tyyppihyväksynnän haltijan velvollisuutena on valmistaa koneyksilöt hyväksytyn suunnitelma mukaan ja ylläpitää koneen lentoturvallisuutta. Grob G 115E:n tyyppihyväksynnän haltija on Grob Aircraft AG.

Lentokoneen tyyppihyväksynnän haltijan on eurooppalaisten velvoittavien siviili-ilmailumääräysten (Annex I (Part 21) to (EU) No 748/2012) mukaan tarjottava konetyypin turvallisen operoinnin mahdollistavat pal-

velut kaikille tunnetuille konetyypin käyttäjille (maksua vastaan):

- tiedon lentoturvallisuuteen vaikuttavista vioista ja vaurioista ml. korjausohjeet
- päivitykset ohjekirjoihin
- lentokelpoisuuden ylläpitämiseen tarvittavat ohjeet

Yllä mainittu ilmailumääräys ei ota kantaa siihen, kuka koneen operaattori on tai miten kone on rekisteröity.

Internetissä olevilla kotisivuillaan Grob Aircraft AG tarjoaa G 115E:n ohjepalvelua kaikille rekisteröityneille käyttäjille (https://grob-aircraft.com/en/g-115e.html).

Lentokonevalmistajan toimitusvelvollisuutta valmistamiensa koneiden operoinnissa tarvittaville tiedoille ja varaosille voi koskea myös Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 102 artiklan (SEUT 102) mukainen määräävän markkina-aseman väärinkäytön kielto. Lentokoneen tyyppihyväksynnän haltijalla voi olla sellainen yksinoikeus ja määräävä asema valmistamansa koneen tukipalvelujen suhteen, että se voi merkittävästi ohjata palvelujensa hintatasoa tai toimitusehtoja, jolloin määräävän markkina-aseman tunnusmerkistö täyttyy.

Puolustusvoimien logistiikkalaitoksella ei ole tiedossa tapauksia Suomesta tai ulkomailta, joissa lentokonevalmistaja olisi kieltäytynyt myymästä tuotetukea tyyppihyväksytylle ilma-alukselle.

Apulaisjohtaja
Insinööriprikaatikenraali Kari Renko